

I.

A magyar közvélemény már a világháború előtt érezte a hiányát az olyan egyetemi képzésnek, mely egyenesen a közgazdasági tudományokon épül fel. Ennek a közhangulatnak a nyomása alatt jött létre az 1913. évben a m.kir. József Muegyetem Közgazdasági Osztálya, mely a mérnökök gazdasági és jogi ismereteinek elmélyítését tűzte ki célul, de emellett módot adott arra is, hogy más egyetemi és főiskolai képzettségű egyének is bekapcsolódhassanak a magasabb gazdasági kiképzés munkájába.

A második lépése volt az 1919. év decemberében a Tudományegyetemi Közgazdasági tudományi Kar felállítása.

A harmadik pedig az 1934. évben a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem szervezése, melynek Közgazdaságtudományi Kara a két előbb említett intézmény tervszerű egybeolvadásából keletkezett.

Az új Kar tanulmányi és vizsgarendjét azonnal az elgondolással dolgozták ki, hogy az esetleg szükséges módosításokat utóbb végrehajthatják. Erre most azért került a sor, mert a vallás-és közoktatásügyi kormány a jog-és államtudományi oktatás reformján kívül a kereskedelmi és közigazgatási oktatás reformját is napirendre tűzte.

Nincs szó az eddigi rendet minden vonalon gyökeresen átalakító változtatásokról. Az új tanulmányi-és vizsgarend célja elsősorban az, hogy a tanterven belül a Kar munkásságában az egyes tudományszakok még szervesebben egybekapcsolódjanak s hogy másrészt a Kar sajátlagos célkitűzései még erőteljesebben kifejezésre jussanak.

Mikor a különleges közgazdasági képzés nálunk megindult, a gazdasági pályákkal szemben még nem nyilvánult meg az az érdeklődés-szeretet, amely azóta általánosabbá vált.

Magyarországnak köiben átalakult gazdaságtársadalmi élete ugyan- csak nagy hasznát vette annak a fiatal közgazdász-nemzedéknek, mely jól látja, hogy a magyar élet sorsát irányító tényezők kikerül- hetetlenül a mélyebben szántó gazdasági és szociális munka felé vezetnek.

Ezek az ifjak sajátos közgazdasági kép- zésben részesültek. De megállották a sarat jól a Kar Közigazgatási Osztályán tanult fiatalok is.

A Kar ez osztályának ügye sok és nem min- dig nyugodt birálatok középpontjában állott. Nagy elégtétele az Osztály tanulmányi rendjének, hogy a jogi oktatás tervezett reform- ja feltűnően sokat vett át a Kar Közigazgatási Osztályának tan- tervéből, - ha az igazi " sui generis" közigazgatási képzést nem is valósítja meg.

A történeti fejlődés ismertetésére az új tanterv indokolásában nincs szükség. A Kar két osztályának műkö- dését irányító nagy alapelvek ugyanis időállóknak bizonyultak.

II.

A Közgazdasági és Kereskedelmi Osztály tantervének középpontjában, amint azt a tanterv részletezése fel- tárja, továbbra is a gazdasági tudományok állanak.

A szorosánvett elmélet köré tartoznak a közgazdaságtan, a pénzügytan és a közgazdaságtan története.

A közgazdaságtan alapvető jellegéhez képest a jövőben is az első tanév anyagában marad meg s előadásának óraszámja mindkét félévben 3-3 óra lesz. Tekintettel arra, hogy a negyedik tanév második félévében a közgazdaságtan történetére a tanterv 2-2 órát irányoz elő, a közgazdaságtan előadását az új tanterv az osztály hallgatói számára szükséges mértékben biztosítja annak ellenére, hogy az első félévi 4 órás óraszámot a tervezet 3 órára csökkenti. Ki kell emelni " A Közgazdaságtan története" című kollégium nagy jelentőségét. Ez a kollégium ad alkalmat a fiatal- ságnak arra, hogy már korábbi komoly egyetemi tanulmányaira ta- maszkodva önállóbban és határozottabban foglalkozhassék az elmélet fejlődésével és biztosabban tudjon eligazodni a különböző irányok között. A közgazdaságtan történetének előadása egyébként egészen más célokat tűz ki, mint a gazdaságtörténet s ezt szükségesnek

latszik hangsúlyozni. Az utóbbiban az egymás után következő korok gazdasági viszonyairól és az azokban működő erőkről van szó, s meg van a mód vele kapcsolatban az emelkedés, vagy hanyatlás indítékait is kifejteni. A közgazdaságtan története viszont a gazdaságtudomány kialakulásáról, annak változásairól, a való élettel szemben fenálló kapcsolatairól és a gazdasági életre gyakorlott hatásairól ad számot.

Az elméleti tanulmányok sorában említett pénzügytan előadására heti négy órát szán a tanterv s az előadás azért is meg marad a második tanév második félévében, mert így ennek a fontos tudományszaknak a hosszabb félévben lehet a kívánatos óraszámot biztosítani.

Részben elméleti tudományok a statisztika is. Óraszámát az új tanterv a második félévben háromnak hagyja meg, az első félévben azonban négyre emeli fel. A gazdasági üzemi statisztika anyagát amely eddig önálló kollégium volt, szervesen be lehet így illeszteni a statisztika általános anyagába. Egyébként a statisztika előadása az osztályon felöleli úgy a módszertani alapvetést, mint a gazdaságtársadalmi statisztika főbb számszerű adatait is, s ilyenformán az osztály további tanulmányainak is fontos kiindulási pontja.

A tanterv a jövőben is nagy súlyt helyez a gazdaságtörténetre s érdeméhez képest az első tanév mindkét félévében 2-2 óra előadáshoz juttatja. Annak az álláspontnak helyessége, hogy a gazdasági életet ma mozgató erők helyes megismerése érdekében szükség van a múlt feltárására is, mert a jelent csak így lehet megérteni, vitathatatlan: a magyar gazdasági élet felvázolása mellett ily módon alkalom nyílik az egyetemes gazdaságtörténet eseményeivel és irányzataival is megismerkedni.

A Közgazdasági és Kereskedelmi Osztály tantervében az első tanév második félévében ezentúl is három órában szerepel a "Bevezetés a gazdasági földrajzba." A második év mindkét félévében pedig 2-2 órával a gazdasági földrajz. A földrajz rákényszeríti törvényeit a népekre: az az oka annak, hogy az osztálynak a modern élet követelményeihez tapadó tanterve annyira felkarolja ezt a tudománykört. A "Bevezetés" az alapismereteket dolgozza fel. A "Gazdasági földrajz" mélyebbre hatol és foglalkozik azoknak a földrajzi tényezőknek alapos kutatásával, melyek a gazdasági életre hatást gyakorolnak. A hallgatóság erős igénybevételének csökken-

tése céljából látszott célszerűnek az utóbbi tárgy előadását az első félévben is két órában megszabni az eddigi három óra helyett.

A közgazdasági és kereskedelmi osztály tantervében természetesen továbbra is döntő a magángazdasági és üzemgazdasági előadások szerepe.

Az alapvetést a számvitel adja meg, melynek előadásaira és a szükséges gyakorlatok végzésére a tanterv az első félév második felében a jövőben is heti 5 órát ír elő, a második félév első felében azonban az 5 órát 4 órára csökkenti. A vállalkozói élet, a magángazdasági tevékenység e nélkülözhetetlen tudományrendszerében szerzi meg a hallgató a három számviteli rendszer és a kettős könyvviteli rendszer áttekintést, majd megismeri a társasüzletek, a bizományi ügyletek, a kölcsönös ügyletek és különösen a gyári és ipari vállalatok számvitelét is.

Bizonyos változás történik az első tanév kereskedelmi és politikai számtani a második tanév kereskedelmi számtani előadásaiban. Az elől említett tárgy-előadási óraszámát az új tanterv mind a két félévben heti 4-4 órában szabja meg, míg előbb az első félévben 5 óra szerepelt. A másik tárgynak a kereskedelmi és általában az üzleti élet szempontjából való nagy jelentősége magyarázza meg viszont azt, hogy a kereskedelmi számtan előadása a második tanév mindkét félévében az eddigi 3 órától 4 órára emeltetett fel. A némileg változott órabeosztás mellett is alkalom nyílik a politikai számtan anyagában a járulékszámítás és a kamatoskamatszámítás, valamint a politikai számtan egyéb kérdéseit is előadni, s másrészt a kereskedelmi számtan anyagából már az első tanévben is megadni az alapvetést. A folyószámla-, az értékpapír s a váltóügyletek, továbbá az egyszerű áruügyletek alapjának előadása a kalkuláció elemeinek kifejtése is e kollégium előadásának célja. A második tanévben, mint említettük a kereskedelmi számtan óraszám nagyobb lett, ez azonban nem jelenti a hallgatóság erősebb megterhelését, mert a második félévben egy korábban 2 órás kollégium, a "Folyószámlák", a tantervben elveszti különállását s a kereskedelmi számtanba olvad be. Így egységesebbé válik a tananyag is, amelynek keretében ebben a tanévben az áruüzleti számtan - amely az áruüzletnek bonyolultabb kérdéseit tárgyalja, - játsza a gyakorlatokkal a főszerepet.

A közgazdasági és kereskedelmi osztályon jogtudományok körébe tartozó tudománysszakok előadását a most átalakuló tantervben az első tanév első félévében heti 2 órában, a jogtudományba való bevezetéssel kezdtük. Erre az alapra építődött a második tanévben a magánjog, valamint ugyanebben a tanévben a kereskedelmi-és váltójog előadása is.

Amilyen mértékben szükséges volt a múltban is, szükséges lesz a jövőben is a hallgatók számára bizonyos általános jogtudományi bevezetést adni. A tapasztalat ugyanakkor azonban azt mutatatta, hogy ennek az alapvetésnek a magánjogtól való szétválasztása nem szerencsés és nem is szükséges. Ez az oka annak, hogy az új tanterv az általános bevezetést a magánjog anyagába olvasztja, ahová az értelme szerint is való, másrészt pedig az ilyen normán kibővített magánjog előadását egészében az első tanévre hozza át heti 3 előadási órával. Ennek a változásnak az a nagy előnye, hogy a második tanévben a kereskedelmi és váltójogot tanuló hallgatóság már teljes áttekintést szerezhett a magánjog rendszeréről és így a speciális magánjogi területbe a kereskedelmi és váltójogba való bekapcsolódása könnyebben történhetik meg.

Kérdés, hogy a közgazdasági és kereskedelmi osztály hallgatósága számára elegendő-e, a magánjog heti 3 óras előadása. Nem kétséges, hogy ha a közgazdasági és kereskedelmi osztályból a gazdasági életbe törekvő fiataliságot, vagy akár a közigazgatási osztály hallgatóit tökéletes magánjogi készültséggel akarnók ellátni, heti 3 óra erre a célra nem volna elegendő.

/: Közigazgatási osztály tanterve a magánjog előadásait 4 órára is emeli fel.:/ Meggyőződésünk azonban az, hogy a közgazdasági és kereskedelmi osztály hallgatósága szempontjából ugyanez áll. A közgazdasági osztályon azonban, bár a magánjog tanítása valóban szükségesnek látszik, a jogtudománynak ez a fontos ága mégsem annyira alapvető jelentőségű, mint pld. a jogtudományi és allantudományi karokon, ahol az egyetemi képzés küszöbön álló reformja nem ok nélkül még az eddiginél is nagyobb súlyt vet a magánjog oktatására.

Az igazságszolgáltatás munkájára való előkészület szempontjából ez tökéletesen érthető. A közgazdasági és kereskedelmi osztályon folyó oktatás szempontjából azonban döntő az, hogy a gazdasági életnek rengeteg olyan problémája van, melyek megértését elősegíti bizonyos jogászai gondolkodás elsajátítása, de

mértéket kell tartani a tisztán jogi tudományoknak előadásában, hogy egyéb tudományokra több idő jusson.

A magánjog új tanrendi elhelyezésével a kereskedelmi és váltójog előadására változatlanul heti 3-3 óraszám, a második tanév mindkét félévében kerül sor. Nem kétséges, hogy ezeknek a studiumoknak az új tanrendbe való beállítása az oktatás szempontjából eredményes lesz.

Az érvényben levő tanterv szerint a közjog előadása a közgazdasági és kereskedelmi osztályon az első tanév mindkét félévében heti 2 órában történt. Ez a rendszer különös tekintettel arra, hogy az osztály hallgatósága nem egységes előképzettségű, nem bizonyult helyesnek. Ezért a közjog tanítását az új tanterv a második tanév első félévére tolja át heti 2 órában. Minthogy a közgazdasági és kereskedelmi osztály hallgatósága szempontjából elegendő mintegy az állampolgársági ismeretek összefoglalását nyújtani, erre a célra a látszólag rövidebb előadási óraszám is elegendőnek látszik.

A közgazdasági és kereskedelmi osztály régi és új tanterve abban is hasonlóságot mutat, hogy természetesen a jövőben is meg fog maradni az a gyakorlatban jól bevált rendszer, hogy a második tanév végén sikeres szigorlat után az osztály hallgatósága kereskedelmi tudományi oklevelet kap.

Ilyenformán az osztály tanítási rendjének az a rendeltetése, hogy a második tanév végével tulajdonképpen befejezett egészét nyújtson a közgazdasági és kereskedelmi pálya kisebb igényű posztóinak ellátásához szükséges tudományokban. Ezek már az első félév második tanévében olyan kollegiumok is vannak, amelyek ennek a keretnek egészévé való kiegészítéséhez szükségesek.

Ilyen elsősorban az első tanév első felében a filozófia, amelynek előadási óraszámát ugyan 4-ről 3-ra csökkenti az új tantervben, az előadás célja azonban változatlanul a régi: az, hogy az osztály hallgatósága számára adja meg azt az általános filozófiai elokészítést, amely a közgazdasági, valamint a jogi előadások helyes követése érdekében is szükséges.

A közgazdaságtani előadások politikai jellegű anyagából az osztály hallgatósága a második tanév első félévében a korábbi tanterv szerint két kollegiumot is hallgatott. A kereskedelmi politikát a vámüggyel - amely magában foglalta a

vámpolitikát is - másrészt a belkereskedelmi politikát. A kereskedelmi politikának ez a kettévágása nem látszik célszerűnek s a nagyobb kollegiumok gondolatát szolgálja a tantervmódosítás akkor, amikor a két kollegium egybevonatik s ugyancsak a második tanév első félévében 3 óra jut a kereskedelmi politika a vámüggyel, a vámpolitika és vámügy című kollegium előadására, amely magában foglalja a bel-és külkereskedelmi politikát, valamint a vámpolitikát is.

A magángazdaságtani tárgyak közül a második tanév második félévi anyagában továbbra is szerepel a mérlegtan heti 2 órában, melynek ismerete nélkül valóban nem lehetne befejezettnek tekinteni azt az alapvető kereskedelmi oktatást, amelynek eredményes elsajátításáról már az osztály-kiaírta első oklevél is bizonyosságot tesz. Nem mond ennek ellent, hogy a tanterv egyszerűsítése céljából a negyedik félév második felében a mérlegtan és revízió címen korábban szerepeltetett kétórás kollegiumot el lehetett ejteni. A mérlegtan és a hozzá kapcsolódó revíziós eljárásban való elmélyedés ugyanis megfelelő szemináriumi munkásság révén is lehetséges. Másoldaltól pedig a revizori pályára készülő egyéneknek amúgy is hites könyvvizsgálói irodában, vagy más, a szakképzés szempontjából elismert helyen kell ebbe az anyagba behatolniuk, amint ezt a hites könyvvizsgálói vizsga szabályzata is előírja.

Normális időkben rendkívül nagy jelentősége van a nemzetközi kereskedelemnek és ez az oka annak, hogy a nemzetközi kereskedelem technikája című kollegium ezentúl is szerepel a második tanév második félévének előadási rendjében heti 2 órával. Az az elv, amely a tanterv felépítésében kifejeződik és, amelynek célja a hallgatóság előadásokkal való megterhelésének csökkentése, hogy így több idő maradjon speciális kollegium hallgatására, szemináriumi munkásságra, érvényesül azonban abban, hogy a szállítási ügynek a második tanév első felében szerepelt két órai kötelező előadása töröltetett. E kollegium anyagának legfontosabb része, a hosszabb második félév helyes kihasználásával a nemzetközi kereskedelmi technika című kollegiumba iktattatott be.

A közgazdasági és kereskedelmi osztály tanmenetének jellegzetes vonása volt az, hogy az idegen kereskedelmi nyelvek előadására különösen nagy gondot fordított.

Ugyanez tűnik ki a kereskedelmi tanév új tanrendjéből, melynek első két évfolyamának mindkét félévében a tetszés szerint választható angol, német, olasz, vagy francia kereskedelmi nyelv előadására a szükséges gyakorlattal a jövőben is 3 kötelező óra iratik elő.

A közgazdasági és kereskedelmi osztály hallgatósága különböző középiskolákból jön. Vannak közöttük olyanok, akik gimnáziumot, reálgimnáziumot, vagy lyceumot végeztek. Mások kereskedelmi iskolai végzettséggel rendelkeznek. Vannak olyanok is, akik mezőgazdasági középiskolából kerültek ki. A különböző helyekről gyülekezett hallgatóságnak a közös munkába bevonása érdekében szükségesnek látszott már előbb is, hogy a középiskolát végzett hallgatók számára az első tanév első félévében heti 2 órában "Bevezetés a kereskedelmi tanulmányokba" című kollegium irassék elő, a második félévben pedig ugyancsak heti 2 órában magyar kereskedelmi levelezés. Ez a rendszer megmaradt mégis azzal a különbséggel, hogy az elől említett kollegium címe a tényleg jobban kifejező: Kereskedelmi alapismeretek lesz. Változatlanul szerepel a tantervben a felsőkereskedelmi iskolát és a mezőgazdasági iskolát végzettek számára az első tanév mindkét félévében heti 2 órában előírt magyar nyelvhelyesség és stylus című kollegium is, minthogy a kereskedelmi és a mezőgazdasági iskolát végzett hallgatók magyar nyelvhasználata nem oly tökéletes, mint a középiskolás fiatalságé.

Az utóbb megjelölt első éves hallgatóság számára kötelező maradt a jövőben is a matematika hallgatása, minthogy a matematika magasabb részeibe való bevezetés a közgazdasági és kereskedelmi pályán dolgozni kívánó fiatalság számára is nagy előnyt jelent. A matematika előadása az első félévben 2 óra maradt. A második félévben pedig 4 órától 2 órára csökkent. A középiskolákból érkezett ifjúságot az új tanterv teljesen mentesíti a matematika hallgatása alól; ennek az ifjúságnak a matematikai előképzettsége szélesebb körű.

A közgazdasági és kereskedelmi osztály tanulmányi rendjének egyik sajátossága a szemináriumi munkalkodás. Minden hallgatónak kötelezően szemináriumban is kell dolgoznia. Mint a múltban, ezental is célszerűnek látszik a heti 2 órában előírt szemináriumi munkát az osztályban a második tanévtől kezdődőleg megindítani, mert ekkor a hallgatóság már az osztályon folyó renddel megbarátkozott és elegendő érdeklődéssel rendelkezik ahhoz,

hogy szemináriumi munkásságának tárgyát megválassza. A szemináriumi munkásság a tudományos elmélyedést készíti elő. A számvitelhez és egyéb magángazdasági tárgyakhoz simuló gyakorlatok pedig az elmélet alkalmazását segítik elő.

A közgazdasági és kereskedelmi osztály tantervében a harmadik és negyedik évfolyam tananyaga azoknak a tudományos alapismereteknek kibővítését teszi lehetővé, amelyek az osztály tanmenetének első két tanéve alatt sajátíthatók el. Másrészt pedig újabb tudományszakok beiktatásával a hallgatóságnak továbbtanuló rétegei számára biztosítja azt a magasabbrendű köz-és magánjogi műveltséget s a közgazdasági élettel elsőrendű kapcsolatban levő jogtudományi és közigazgatási ismeretek megszerzését is, amelyekre azoknak van szüksége, akik a gazdasági életnek nem középrendű, hanem vezető pozícióban helyezkednek el.

Ez a célkitűzés magyarázza meg azt, hogy a negyedik évfolyam mindkét félévében szerepel a közgazdaságtan története című kollegium, - mintegy zárófejezete a közgazdaságtani tanulmányoknak-, melynek jelentőségéről már fentebb említés történt. A magasabb évfolyamokban következik be a gazdaságpolitika egyes jelentős ágainak különleges kimunkálása is.

Természetesen az egyre fejlődő gazdaságpolitikának vannak olyan részei, amelyeket még az osztály jól átgondolt tanterve sem vesz fel a kötelező kollegiumok sorába. A gazdaságpolitika legjelentősebb területeinek előadásáról azonban a tanterv keretén belül történik gondoskodás.

Ez az oka annak, hogy a harmadik évfolyam első felében agrárpolitikai előadásokra 3, s a szociálpolitikai előadásokra / a harmadik tanév második felében / szintén 3 órát szán az új tanterv. Nem megy el a tanterv figyelem nélkül a gazdasági élet fejlődésének azon adottsága mellett sem, mely a szövetkezeti ügynek egyre inkább előtérbe való nyomulásában mutatkozik, s érdeke szerint juttatja továbbra is 2 órás előadás keretében / harmadik évfolyam első fele/ polgarjoghoz ezt a fontos tanulmányt is. A harmadik évfolyam második félévében a biztosítás így előadása továbbra is 2 órában fog megtörténni. Minthogy az agrárpolitika épen a sajátlagos magyar gazdasági fejlődés következtében egyre inkább az érdeklődés középpontjába kerül, számolni kell azzal, hogy gazdasági életünk jövő alakulásában az ipar

szerepe még csak fokozódhatik. Ezért szükség van arra, hogy az iparpolitika egyre terjeszkedő és finomodó rendszere még behatóbb tárgyalassék az amugy is jelentős részében iparvállalatokhoz képzülő fiatalság előtt. Az iparpolitikai előadások óraszámának 2-ről 3-ra felemelése /: a harmadik tanév második felében:/ ezért vétetik tervbe.

Ugyanebben a félévben megmaradt a Biztosítástudomány 2 órás kollegiuma. A közlekedési politika óraszámát azonban 2-ről 3-ra kellett növelni, minthogy ebben a kollegiumban fogják jövőben előadni a vasuti díjszabások ügyét is. Ily módon a tanterv 1 órát nyer, minthogy a tarifa és fuvarozásügy 2 órás előadásának önállóságát az új tanterv megszünteti.

A gazdaságpolitika gondolkörébe tartozik még a valuta és hitelpolitika, amelynek jelentőségét a világháborút követő idők gyors fejlődése és a hitelügyi szervezet egyre terjedő alakulása ugyancsak kiemelik. Ez az oka annak, hogy a kollegium óraszámát /: negyedik évfolyam, második félév/ 2-ről szintén 3 órára kellett felemelni.

A magángazdasági és üzemgazdaságtani tárgyak közül a banküzemtan, bankszámvitel és tőzsdei ügyletek a harmadik évfolyam első és második félévében 2-2 órában szerepeltek eddig. Ebben a rendszerben azután sem történik változás. A magángazdasági tanulmánykörnek az a része tehát, amelyet legcélszerűbben lehet a gazdasági élet legkülönbözőbb területein alkalmazni, ezentúl is a tanterv körének középpontjában áll. A vállalkozói szellemnek nagyobb arányban való kibontakozása a gazdasági élet egész területén, de elsősorban az ipar, a közlekedés, a kereskedelem színterén olyan gyors ütemben fejlődő új meg új üzemek problémáinak világszerte beható tárgyalása tette szükségessé, hogy az üzemgazdaságtan előadásainak számát növeljük. A negyedik tanév első félévében az üzemgazdaságtan óraszámát 2-ről 4-re emeltetett, a második félévben megmaradt a heti 2 óra.

A gazdasági élet magasabb pozícióiban elhelyezkedő fiatalságnak fokozott mértékben van szüksége arra, hogy teljesen birtokában legyen azoknak az idegen nyelvi ismereteknek, amelyekre a kereskedelmi üzemtan körébe vágó munkálatok során szükség van. A harmadik és negyedik évfolyam mindkét félévében ezért 3-3 órát szán az új tanterv az idegen nyelvű kereskedelmi

üzemtan előadására, biztos alapot nyújtva ezzel a fiatalságnak az e részben szükséges nyelvkészség elsajátítására.

A magasabbrendű közgazdasági és kereskedelmi képzés szempontjából szükséges jogtudományi szakok előadása a harmadik és negyedik tanévben folytatódik. Az ipari közgazgatásnak a vállalati életben való nagy szerepe indokolja meg azt, hogy a közigazgatás rendszerének az ipari közgazgatást érintő általános előadásán kívül /: a harmadik évfolyam első felévé:/ az ipari közgazgatásról is gondoskodik a tanterv, a harmadik tanév második felében heti 3 órában. A pénzügyi jog előadását a negyedik tanév első felében is, minthogy az most a vámeljárást is magában foglalja, heti 2 órától 3 órára kellett felemelni. A gazdasági élet szempontjából is fontos államszámvitel előadása ezen az osztályon megmaradhatott a harmadik évfolyam második felében heti 3 órában. Ennek a kollegiumnak nagy jelentősége van az osztályon tanuló fiatalság azon részének oktatása szempontjából is, amely a közlekedési vállalatok körében helyezkedik el.

Elsősorban a közlekedési pályára készülő fiatalság különleges igényeivel számolt a harmadik tanév első felében a közlekedési jog 3 órás előadása. Ez a kollegium a jövőben átalakul. Figyelemmel t.i. arra, hogy a közlekedés szempontjából rendkívüli jelentősége van a tengeri jognak, a 3 órás előadásnak a harmadik tanév első felében változatlanul meghagyása mellett ezután a kollegium, mint fuvarozási és tengeri jogi kollegium szerepel.

A közgazdasági és kereskedelmi pályára készülő fiatalságnak a magasabb pozíciókban szüksége van a polgári peres és perenkívüli eljárás rendszerének megismerésére is. Erre a célra a jövőben is a negyedik évfolyam első felében az eddigi 3 órás előadás szolgál.

A jogtudományi tárgyak között emlékezzünk meg végül az alkotmánytanról, amelynek előadására a régi tanterv a negyedik évfolyam mindkét felében 2-2 órát irányzott elő. Technikai okokból szükségessé vált az óraszám átcsoportosítása és ez az oka annak, hogy az új tanterv az alkotmánytan előadására a negyedik tanév első felében négy órát szab meg, ennek az előadásnak keretében kívánván a modern alkotmányoknak rendszerét a hallgatóság előtt kifejteni. Erre a mai forrongó világfejlődés mellett a közgazdasági

és kereskedelmi osztály hallgatóságának is szüksége van.

A közgazdasági és kereskedelmi osztály tantervéből természetesen a jövőben sem hiányozhatnak bizonyos szorosabb értelemben vett természettudományi kollegiumok. Ezek anyagába való behatolás adja meg a gazdasági életben elhelyezkedett hallgatóságnak azokat az ismereteket, amelyekre a vezetésre, az intézkedésre hivatott tisztviselői karnak szüksége van. A harmadik tanév első félévében változatlanul megmarad a kereskedelmi geológia 3 órás előadása, amely kollegium jelentőségét különösen az energiagazdálkodásnak, a világgazdasági problémáknak egyik legfontosabbikává való előlépése adja meg. Megmarad a harmadik évfolyam második félévében a mechanikai technológia heti 2 órás előadása is s ugyanebben a félévben a kémia 3 órás kollegiuma, a negyedik évfolyam első félévében a kémiai technológia 3 órásról 2-re csökkent előadása. Ezek a kollegiumok az osztályból kikerült hallgatóságnak a gazdasági életben való elhelyezkedését elsősorban azzal teszik könnyebbé és a közgazdaság érdekében hasznosabbá, hogy azoknak az iparoknak gazdasági és műszaki felépítéséről nyújtanak a hallgatóságnak alapos tájékoztatást, amelyek magyar viszonylatban már korábban is jelentősek voltak, vagy újabb időkben lettek azok. Ezek elsősorban az élelmezési ipar, a textilipar, a bőripar, és a vegyészeti ipar. A kémiának az iparban és az ipar körül csoportosuló gazdasági életben való átütő szerepe teszi szükségessé azt, hogy a kémia előadására ^{az} új tanterv is nagy súlyt vessen. Komoly megfontolás után viszont az új tanterv a fizikának a harmadik évfolyam első félévében való heti 2 órás előadását mellőzhetőnek látta, - ez a kollegium amúgy is csak az osztály azon hallgatói számára volt kötelező, akik kereskedelmi, vagy mezőgazdasági iskolát végeztek. Ugyanerre a sorsra jutott az energiatermelés és elosztásnak a negyedik évfolyam második félévében való 3 órás előadása, mert bár az energia-probléma, mint már az imént említettük, végtelenül fontos, a kérdés műszaki vonatkozású részének előadása helyett elegendőnek látszik annak az anyagnak a hallgatósággal való közlése, amelyet a kereskedelmi geológia című kollegium foglal magában. Bár nem szorosan természettudomány szak, mégis itt kell említeni a harmadik évfolyam második félévében szereplő "Természettudományi bevezetés az áruismeretbe" című kollegiumot, mely

mellőzhetőnek látszott, mert azt a szükséges bevezetést a "Terményárak ismerete" című kollegium is nyújtani tudja. A terményárak ismerete a negyedik évfolyam első félévéből a második félévbe került át.

A mezőgazdasághoz kapcsolódó tudománykörök közül a tanterv korábban a negyedik évfolyam első félévében a növénytermesztés tan, valamint az állattenyésztés tan előadására 2-2 órát szánt /: azaz a mezőgazdaságtanra együttesen 4 órát:/. Minthogy ezek a tudományszakok mégis inkább különlegesen a mezőgazdasági pályára készülő fiatalság szempontjából fontosak s ha valaki közgazdasági és kereskedelmi osztály hallgatósága köréből ezen tudományszakok iránt érdeklődik, azt a testvér állatorvosi, mezőgazdasági Karon is meg tudja szerezni, a kötelező tárgyak sorából ezek a kollégiumok töröltettek. Megmaradt azonban a mezőgazdasági üzemtannak a negyedik évfolyam második félévében heti 2 órás előadása, egyfelől azért, mert ezzel az üzemtani előadások köre teljesen zárul, másfelől pedig, mert különösen a hitelélet körébe eső vállalatoknak vannak olyan mezőgazdasági üzemci, amelyek speciális üzemtanának elsajátítása a fiatalság érdekében áll.

Mindezek következtében a közgazdasági és kereskedelmi osztály óraszámainak eloszlása sokkal egyenletesebb lett s a hallgatóság megterhelése 20 kötelező óraszámmal csökkent. Hogy ennek a tchermentesítésnek a hallgatóság önképzése, speciál kollegiumok látogatásának lehetősége a szemináriumi munkásság érdekében nagy jelentősége van, arról felesleges külön szólni.

A közgazdasági és kereskedelmi osztály szigorlati rendje csekély változással ugyanaz maradt, mint korábban.

Megmaradt az ugynevezett előszigorlat felépítése. Az első évfolyam második félévének lehallgatása után a hallgató a következő tárgyakból szigorlatozik:

- a./ közgazdaságtan,
- b./ statisztika,
- c./ gazdaságtörténet.

Nincs változás az első négy félév lehallgatása után leteendő szigorlat kereskedelemtudományi anyagában sem.

Írásbeli része továbbra is a

- a./ számvitel,
- b./ kereskedelmi és politikai számtan,
- c./ idegen nyelvű kereskedelmi levelezés.

tárgykörökből alakul, szóbeli részében pedig csak az a változás, hogy a pénzügytan és a gazdasági földrajz anyagán kívül a szigorlat tárgya csupán a kereskedelem és váltójog. Az ezzel kapcsolatban eddig kért magánjog a szigorlat anyagából kiesik. Okának ennek a változtatásnak az, hogy a kereskedelmi oklevél elnyerésére törekvő hallgatóságnak elsősorban kereskedelmi és váltójogi ismereteinek alapos voltáról kell bizonyítékot tennie a szigorlat sikeres kiállításával; magánjogi ismereteiről kötelező kollokvium keretében ad számot. A fiatalság munkájának bizonyos megkönnyítését jelenti az, hogy az első kereskedelmi tudományi szigorlat írásbeli és szóbeli részét külön is le lehet tenni a hallgató által választott időközben.

A második kereskedelemtudományi szigorlat anyagában is, mely a harmadik évfolyam 6 félév lehallgatása után tehető le, szintén csak kisebb változások történtek. Megmaradtak e szigorlat felépítésében:

- a./ szocialpolitika,
- b./ közigazgatási jog, különös figyelem-

mel az ipari közigazgatásra című szigorlati tárgyak. A szövetkezeti politika fontosságát ismeri el az új szigorlati rend azzal, hogy az agrár és szövetkezeti politikát teszi szigorlati tárggyá, míg előbb e megnevezés az agrárpolitika a szövetkezeti politikával volt, a szövetkezeti politika tehát csak másodlagos jelentőséggel kezelt. A szigorlat negyedik tárgya előbb közlekedési jog és politika /: beleértve a tarifa és fuvarozási ügyet is:/ volt; most a tárgykör címe: közlekedési politika /: a vasuti díjszabásokkal s a fuvarozás és tengeri joggal /: lett. Ez az átalakítás a tantervben történő módosításoknak a következménye.

A harmadik kereskedelemtudományi szigorlatot a hallgatóság a negyedik évfolyam nyolc félév lehallgatása után kísérelheti meg. Ennek a szigorlatnak tárgyai között a közgazdaságtörténet és pénzügyi jog c. kollégiumok változatlanul megmaradtak. Az ipar, vám, valuta és hitelpolitika tárgykör helyett a tantervhez igazodó ipari, kereskedelmi, valuta és hitelpolitika

tárgykör kijelölése látszott helyesebbnek. Ilyenformán a belkereskedelmi és a külkereskedelmi politika egész rendszere egyaránt szigorlati anyaggá vált. Az üzemgazdaságtan szigorlati anyagába előbb a mérlegelemzés és revízió is beleértetett. Minthogy utóbbi kollégium előadási anyaga a mérlegtanba olvadt bele, a szigorlat anyagából kivált.

A harmadik szigorlat letétele után a hallgató a jövőben is közgazdaságtudományi oklevelet kap. Azután jelentkezhet doktori szigorlatra. Megmarad a közgazdaságtudományi doktorátusnak az a rendszere, hogy szabadon választható tárgykörből készítendő tudományos dolgozat elfogadása után főtárgyból és két melléktárgyból álló szóbeli szigorlatot kell letenni a doktori grádus elnyeréséért.

III.

A közigazgatási osztály tanulmányi reformtervezetének indokolása.

Mikor 1934-ben a Műegyetem Közgazdaságtudományi Kar közigazgatási osztályának tanmenete megállapított, a megállapítás azzal az elgondolással történt, hogy amennyiben a legközelebbi évek tapasztalatai azt mutatják, hogy a tanmenet revízióra szorul, annak akadálya nem lesz.

Inmár hat egész tanév telt el azóta, hogy Közgazdaságtudományi Kar új szervezetében fejti ki munkásságát. Azok az esetleges hiányok és hibák, melyek a megalkotott tanmenetből kiütköztek, most már jól ellenőrizhetők. Másrészt a közigazgatás szükségleteinek kielégítése tekintetében is a helyzet meglehetősen tisztult. A két és fél évvel ezelőtt megtartott felsőoktatásügyi kongresszuson elhangzott kívánalmak is jó anyagot szolgáltatottak ahhoz, hogy a különleges közigazgatási szakképzés milyen irányban haladjon.

A felsőoktatásügyi kongresszus tárgyalásainak eredménye tulajdonképpen abban a legfontosabb tényben foglalható össze, hogy a közigazgatás igényeit tökéletesen kielégítő egyetemi tanulmányi rend Magyarországon nincsen. Valószínűleg sohasem is lehet, minthogy a közigazgatás vitale az életben annak szakadatlan és örökké változó fordulataiba való beavatkozást

felettük való örökösést jelent s amint az élet változása örök, úgy a szabályozást és gondozást célzó közigazgatás is szakadatlan hullamzásnak van kitéve. Egy azonban világos. Ha a közigazgatás egész szolgálatát illetően természetesen nem is hangoztatjuk, kétségtelennek látszik, hogy bizonyos területében a közigazgatás szükségleteinek kielégítésére az olyan előképzettségi egyének kiválóan jó szolgálatokat tehetnek, mint aminek az osztály tanmenete szerint képeztetnek ki ma és a jövőben is. Sőt: ilyen különleges szakképzettségi egyénekre a közigazgatás élénkítése, vérkeringésének frissítése érdekében elengedhetetlenül szükség van.

Szükség van olyan közigazgatási szakférfiakra, akik erőteljes polgári jogi alap mellett, mely nélkül valóban nem mozoghatnának biztosan a közigazgatás területén, - mélyrehatóan ellenőrzött és igazolt közgazdasági, valamint közigazgatási jogi ismeretekre tesznek szert: akik a gazdaságpolitika és a közigazgatási jog részterületeit illetőleg is mélyebb bepillantást szereznek. A probléma csupán az, hogy a szorosan vett jogi tudományok anyagából a közigazgatási szakképzést óhajtó hallgatóság számára válogassuk ki azt a részt, amely nélkül a hallgatóság tanulmányainak épülete csak roskatag volna. Ezt az anyagot alaposan a szükséges terjedelemben kell számukra nyújtani, viszont a jogtudományoknak azokat a részeit, amelyek ismerete nem feltétlenül szükséges, a közigazgatásban majdan helytállani kívánó hallgatóság számára kell rostálni.

Az alapgondolat tehát, amely a tanterv-
revízió egészét áthatja az, hogy a jelenlegi tantervben nyújtott óraszakkal bővebben dotálni kell azokat a jogtudományi ágazatokat amelyeket fundamentálisnak tekintünk a közigazgatás szempontjából is. Viszont egyes jogtudományi ágazatoknak a tanulmányi rendből való kiejtése révén szereshetünk lehetőséget arra, hogy az osztály elvégzése után a közigazgatás szolgálatába lépő fiatalok azokat a szakokat intenzíven hallgathassák és azokból vizsgázzák is, amelyekre a modern közigazgatás utvesztőjében feltétlenül szükség van.

A közigazgatás sajátos természeténél fogva nem lehet arra az álláspontra helyezkedni, hogy az osztály elvont tudósokképzés folyék. Ennek a helytelenségét az a körülmény is megokolja, hogy a közigazgatás tényleges szolgálatába lépő fiataloknak gyakorlati közigazgatási szakvizsgát kell tennie.

Helyesebb az a felfogás, hogy éppen a gyakorlati közigazgatási vizsga életbelépése és annak vizsgarandje köteleossége teszi azt, hogy a gyakorlati közigazgatási vizsga anyaga tekintetében ne csupán általános keretek nyújtassanak a hallgatóságnak, hanem a közigazgatásnak mindazoknak a részterületeire vonatkozó anyag is egyetemi oktatás keretében tárassék fel, melynek birtokában a fiatalok később sokkal hamarabb szerzi meg a gyakorlati problémák intézésében is a szükséges biztonságot, mint sem a kötelező egyetemi tanulmányai és az élet szükségletei között tatonzó úr van.

Súlyt fektet az új tanterv a közgazdasági tudományok elmélyítésére, úgy okoskodván, hogy a modern közigazgatás közgazdasági vonatkozásaiban rendkívül szétágazó s annak rendszerével és gazdaságpolitikai vonatkozásaival a hallgatóságnak egyetemi évei alatt kell megismerkednie. A modern közigazgatási szakember t. i. az ügyek intézésének jelentős részében gazdasági szempontokat is köteles mérlegelni. A nagyobb közgazdasági műveltség, a magasabb közgazdasági horizont s a gazdaságpolitikai kérdésekben való fokozottabb jártasság közigazgatásunk hatályosságának okát ugráskeresően emelné. Az a közigazgatás, melynek képviselői egyetemi tanulmányaikban akarva-nem akarva nélkülözték ezt a mélyebb közgazdasági érzést, közgazdasági kérdések és szempontok elmerülésével szemben gyakran tanácstalanul állanak. Ez azonban nem akadály, hanem oka lehet annak, hogy a közeljövő közigazgatásában több helyet szorítsunk azoknak, akiknek tanultságában a közigazgatás és a közgazdaság szempontjai erősebben méltányoltak.

Nyomatékosan ki kell emelni azt az álláspontot, hogy a közigazgatási képzés tekintetében nem szabad a jogi és államtudományi karon folyó, s tudomás szerint már részben szintén revízió előtt álló oktatás módszerével szemben állástfoglalni, hanem azzal versenyre kelni. A jogi- és államtudományi karek tanulmányi rendje az élet szükségleteinek kielégítése érdekében valószínűleg szintén meg fog változtatni, mert különben nem tudná azt a feladatot betölteni, amelyet hosszú időközön át kiváló sikerrel betöltött. Ez azonban egészen más probléma.

A jog- és államtudományi kari oktatás valamint a közgazdaságtudományi karon folyó s a közigazgatási szakra előkészítő oktatás között mindenkor nagy különbség lesz s meg

lesz az a különbség is, hogy a jog-és államtudományi kari képzés kettős célkitűzésénél fogva /: azért, hogy az igazságszolgáltatás és a közigazgatás számára is nevelje az ifjúságot:/ nem tud szakítani azzal a kényszerűséggel, hogy akarva-nem akarva szélesebb területen készíti elő hallgatókat a közigazgatás számára, mint sem az osztályunkon történik, a részleteket illetőleg azonban sok szakkérdésben még sem lehet teljes. Az a körülmény, hogy a közigazgatási osztály kifejezetten és kizáróan csak a közigazgatás számára készíti elő a hallgatókat lehetővé teszi azt, hogy a közigazgatás valóságos szükségleteihez inkább simuljon.

Az új tantervben is gondoskodás történik arról, hogy azokat a követelményeket, amelyek a közigazgatás terén dolgozó szakemberekkel szemben támasztatnak, modern szellemben lehessen kielégíteni. A tanulmányi rendben ezért szerepelnek magán-gazdasági, technikai és mezőgazdasági kollegiumok s ez indokolja azt is meg, hogy a hallgatók társadalmi szemléletének helyes irányba terelése érdekében a szociológiának külföldi egyetemeken a tanulmányi rendbe már régóta felvett előadását a tantervbe szintén beiktassuk.

Ez magyarázza meg azt a körülményt is, hogy olyan új studiumokat is felvettünk tanulmányi rendünkbe, mint pl. a nemzetközi büntetőmagánjogot, mellyel a közigazgatás intézvények manapság számolnia kell. S ez az oka annak, hogy továbbra is azon az állásponton vagyunk, hogy praktikumok, valamint a szemináriumok és a nyelvtanítás rendszeres művelésével közigazgatásunk számára olyan szakembereket tudunk nevelni, akik helyüket az egész magyar közelet szempontjából jól meg fogják állni - feltevé, hogy az osztályunkon nyújtott rendszeres képzésen a fiataloknak olyan rétege fog keresztülmenni, amelyen a közigazgatás érdekei szempontjából kívánatos. Ennek a jelei biztatók.

A nyolc félévre beosztott tanulmányi anyag zárt rendszert alkot, amiből következik az, hogy a közigazgatási osztály minden hallgatója nyolc féléven át köteles tanulmányait végezni. Az u.n. katonai kedvezmény rendszerét az osztály tanulmányi rendje korábban sem ismerte s ezután sem fogja ismerni. Az elgondolás t.i. az, hogy különösen a nemzeti hadsereg kiépítése óta az erre alkalmas fiatalok katonai szolgálat-teljesítése kötelesség, amelyet örömmel kell teljesítenie. Ezen a címen tanul

mányi idő-kedvezményre a fiatalságnak nem lehet joga: azért sem, mert más oldalról elhelyezkedésénél, csak előnyére szolgálhat katonai szolgálata. A nyolc féléves tanulmányi idő viszont elegendőnek látszik arra, hogy az alatt a közigazgatás hatályos vitelo érdekében szükséges összes tudományágak anyaga előadassék.

Időálló az az álláspont is, hogy az egyetemi hallgatóság sőt különösen a közigazgatási pályára készülő hallgatóság tanulmányi mérlegét azoknak a tudományi szakoknak a legtöbbször pontosan el kell készíteni, amelyek a hallgatóság számára kötelezően előíratnak. Ez az oka annak, hogy az új tanterv általánosságban továbbra is fenntartja a tanévzáró vizsgát / előszigorlatot / és a doktori szigorlatok mellett a kötelező kollokviumok rendszerét, ha bizonyos könnyítéseket a hallgatóság érdekében tesz is. Ilyen formán azokból a tudománykörökből is ellenőriztetik a fiatalság tanulmányi előrehaladása, amelyek tanulmányi rendünk sajátosságai és amelyek sehol sem lesznek az egyetemi oktatás szervező részeivé, még ha pld. mellékkollegiumok formájában elő is adatnak.

A tanulmányi tervezet fokozott gondot fordít a szorosabb értelemben vett jogtudományi előadások anyagának kiépítésére. Különösen az u.n. civiljogi tudományi szakok előadására fordít nagy figyelmet. Ezt a célt szolgálja az a változtatás, hogy a magánjog tanítási óraszama a második tanév mindkét félévében heti 6 órától 4 órára növeltetik. Ha előbb az óraszám kisebb volt. Ellen talán lehetett észrevételt tenni, a jövőben ennek a lehetősége megszűnik. Az új keretben a sajátos közigazgatási képzés általános jogi alapjait kifogástalanul le lehet rakni.

A magánjog előadásaihoz szervesen kapcsolódik hozzá a harmadik tanév mindkét félévében heti 3-3 órában a kereskedelmi és váltójog előadása. Ennek a tudományi szaknak a közigazgatási osztály szempontjából való jelentőségét azzal lehet legvilágosabban körülírni, hogy a modern gazdasági életnek vannak olyan vállalati intézményei a községekben, városokban, az államokban, amelyekkel a közigazgatásnak közvetlenül érintkeznie kell. Érdemelt és kívánatos tehát a kereskedelmi-és váltójognak a közigazgatással kapcsolatos részeit a hallgatóság számára különösen előkelően kidolgozni.

Az 1934. évi tanterv a büntetőjog és eljárás előadására a második évfolyam mindkét félévében heti 3 óra előadást szánt. Célszerűnek látszott e fontos, bár a közigazgatás számára a magánjognál mégis kisebb jelentőségű tudomány szak előadását a harmadik évre áttolni. Sőt figyelemmel arra, hogy a rendőri büntetőjog és eljárás előadására heti 3 órában külön kollegium szolgál a harmadik évfolyam második félévében, nem volt akadály annak, hogy a büntetőjog és eljárás előadása a harmadik tanév első felében heti 4 órára csökkentessék. Végeredményben így a közigazgatás szempontjából is nélkülözhetetlen büntetőjogi /és ahhoz kapcsolódó:/ anyag előadása heti 6 óra helyett 7 órában történik meg, de az osztály célkitűzéséhez mérten nyomatékosabban jut kifejezésre az előadásoknak az a része, amely a közigazgatás rendőrmunkájához fűződik.

A polgári peres és perenkívüli eljárás tanítása eddig a negyedik évfolyam első felében heti 3 órában történt. Most e kollegium a tanév második felébe kerül át, ugyancsak heti 3 órában. Ennek kettős előnye is van. Egyfelől a kollegium előadása értelemszerűen megelőzi a büntetőeljárásét. Másfelől pedig abban a félévben kerül rá sor, amikor a hallgatóság már a magánjog rendszerével is megismerkedvén, meg van a módja arra is, hogy a jogsegély eszközeit elsajátítsa.

Egészen különleges szükséglet kielégítése céljából vétetett fel új tárgyként a harmadik évfolyam második felében heti 2 órában a nemzetközi magán-és büntetőjog. A nemzetközi magán-és büntetőjog a világháború óta rohamosan nagy fejlődésnek indult és meg van minden kilátás arra, hogy ez a fejlődés nem ért véget. A jogélet és államok közötti kapcsolatok mind sűrűbben vetnek fel olyan kérdéseket a közigazgatás számára, amelyek helyes megítélése csak úgy lehetséges, ha ezeknek a modern jogi áramlatoknak és intézményeknek a rendszere a leendő tisztviselő előtt nem ismeretlen. Magaról a nemzetközi jogról még alább lesz szó.

A közigazgatási osztály tantervének más tengelyében - az új elgondolás szerint is - a közjogi és közigazgatási jogi előadások állnak. Változatlan az a felfogás, hogy óranyelvben álló közjogunk alapintézményének kifejtésére, sőt az intézmények fejlődésének előadására is elegendő az első tanévben félévenként 3 órás előadás.

A közigazgatási jog tanítása azonban egész különleges szerephez jut a tantervben. A közigazgatás alapvető intézményének kifejtésére a második évfolyam mindkét félévében az eddig heti 3 órás kollegium helyett 4 órás kollegium irányul. A közigazgatási jognak ebben az általános bevezetésében elsősorban a közigazgatás azon intézményei tárgyaltnak, amelyek nélkül a részközigazgatás munkáját nem lehet megérteni: a miniszteriumok, a törvényhatóságok és a községek igazgatása, a közigazgatási bíráskodás és a közszolgálati jog.

A közigazgatásnak azonban az egyes főbb igazgatási ágakban, a miniszteriumokban s azoknak közvetlen alárendelt szakigazgatási szervekben, továbbá a törvényhatóságokkal, községeknél való helyes vittele érdekében elengedhetetlenül szükségesnek látszik az, hogy a közigazgatási jog egyes fontosabb fejezetei az eddigi rendhez képest szintén behatóan kapcsolódassanak be az oktatás munkájába. Legfeljebb bizonyos célszerűségi módosítások váltak szükségessé az egyes kollegiumok elhelyezésében, melyeket vagy tanterv-technikai okok javálnak, vagy pedig az a törekvés, hogy az egymással összefüggő előadások egymásutánjának a sorrendje még helyesebben építtessék ki.

A mezőgazdasági közigazgatási jog előadására a harmadik évfolyam mindkét félévében heti 3 órát tartott fenn az 1934. évi tanterv. A legújabb földbirtokpolitikai események és a földmivelés fejlesztését célzó törvényhozási intézkedések a mezőgazdasági közigazgatás fontosságát még inkább kiélezték s ezért a mezőgazdasági közigazgatási jognak külön előadásáról nem lehet lemondani, de a tapasztalat szerint elégnék bizonyul egy féléven át 3 órás kollegium is. Ha erre a kollegiumra az agrárpolitika előadása után kerül sor, ezt még könnyebben meg lehet tenni. Ez az oka annak, hogy ez a kollegium a negyedik évfolyam második félévébe helyeztetett át.

Hasonló elgondolás alapján került át a közlekedési jog heti 3 órás előadása a harmadik évfolyam első félévéből a negyedik évfolyam első félévébe. A hallgatóság előbb a harmadik évfolyam második félévében a közlekedési politika elveivel ismerkedik meg, azután céltudatosabban foglalkozhatik a magyar közlekedési jog problémáival.

Az egyre jobban kibontakozó oktatás-
ügy s annak nagy adminisztrációja teszi szükségessé a tanulmányi
tervben a vallás-és közoktatásügyi igazgatás helyét. Ezen a
címen a korábbi tantervben a negyedik tanév második felében két
óras kollegium szerepel. A jövőben ez a kollegium a harmadik év-
folyam első félévére helyeződik s ennek az előadásnak keretében
a kulturpolitika általános kérdései is szóhoz jutnak. Ez a cél
a kollegium megnevezésében is kifejezésre jut /: vallás-és köz-
oktatásügyi igazgatás és politika:/.

Szó lehetett volna arról, hogy az ipari
közigazgatási jognak, ennek az egyre izmosodó jogterületnek elő-
adása a negyedik tanév második felére tétessék át a harmadik tan-
év második félévéről, egyébként változatlanul maradó heti 3 óra
óraszámában. A spekközigazgatási jog előadása ebben az esetben is
követelte volna a kapcsolatos gazdaságpolitikai anyag előadását.
Mint hogy az eddig a harmadik évfolyam második félévében 2 órában
szerepelt, az iparpolitika helyett az új tanterv szerint heti 3
óra óraszámra emelt ipari és bányászati politikának a negyedik
tanév második felében lehetett volna helyet adni. Elv az is, hogy
a hallgatóság minden évfolyam anyagában lehetőleg arányosan kapjon
közgazdasági, jogi és egyéb előadásokat. Ez tette ajánlatosabbá,
hogy az ipari közigazgatási jog előadása megmaradjon ezidőszert
helyén. E mellett a megoldás mellett szólt különösen az is, hogy
az iparjog anyagának előzetes ismerete nagyon megkönnyíti az ipari
politika kifejtését.

A negyedik tanév első félévében heti 2
órában szerepelt eddig a népjóléti /: közegészségügyi:/ igazgatási
jog. Az óraszám megmaradt, csak a kollegium megnevezése változott
népjóléti közigazgatásra. Ez a megnevezés jobban fejezi ki a kol-
legium célját.

A közszerületi jognak a negyedik év-
folyam első félévében történő heti 2 óras előadását kihagyta az
új tanterv. A közigazgatási jog alapintézményének szélesebb ró-
tegeződésű előadásában ugyanis ennek az anyagnak közlésére is mó-
nyilik.

A közigazgatási jogi előadások körében
emlékszünk meg végül a pénzügyi jog előadásáról, amelynek céljai
az 1934. óta érvényben állott tantervben a harmadik évfolyam első

félévében heti 2, a második félévében pedig 3 órás előadás szolgált. A pénzügyi jog a közigazgatási jogrendszernek olyan sajátlagos területe, melyet célszerű akkor tanítani, amikor a közigazgatási jog egyéb részterületeivel a hallgatóság tulnyomó részt már végzett. E kollegium ezért a negyedik évfolyamba kerül át, mindkét félévben heti 3-3 órában. Ezt a döntést ennek a fontos, súlyában egyre növekvő studiumnak jelentősége indokolja. A tapasztalat azonban arról is meggyőzte a szakembereket, hogy bár az államszámviteltannak a második évfolyam első felében levő előadását ezen az osztályon megmagyarázhatná az a körülmény, hogy így az a számvitel első évfolyambeli második félévi előadásához kapcsolódik, mégis célszerűbb az államszámvitelt olyan évfolyam tantervébe belevenni, amikor a hallgatóság a közigazgatás egész rendszerét már ismeri és amikor már a pénzügyi joggal is foglalkozott. Az új tanterv az államszámviteltan a negyedik évfolyam első félévébe tolja át.

A közjogi jellegű tudománysszakok sorában a nemzetközi jog előadására az eddigi tanterv a negyedik évfolyamban az első félévben heti 3, a második félévben heti 2 órát szán. Célszerűnek látszott azonban ezt a nagyon fontos, fejlődésképes és a magyar közélet szempontjából is annyira jelentős tudománysszakot előbbre hozni és óraszámát is növelni. Az új tanterv a harmadik tanévben biztosít a nemzetközi jog számára heti 3-3 órai előadást. Erre az elhelyezésre azért is szükség volt, mert így a nemzetközi jog alapjainak ismeretében hallgathatja az osztály ifjusága a harmadik évfolyam második felében a már említett nemzetközi magán- és büntetőjogot.

Az osztály oktatási rendjének sajátossága, hogy a közigazgatással összefüggő összes jogi, valamint elméleti kérdéseket is más Karok tanulmányi rendjétől eltérő módon illeszti a tanulmányi rendbe. A közigazgatástanra, mintegy az összes közigazgatási jogi studiumok betetőzéséül, a negyedik évfolyam mindkét félévében irányoz elő az új tanterv heti 3-3 előadási órát. A korábbi tantervben ez a kollegium a negyedik évfolyam második félévében szerepelt mindössze heti 4 órával.

A modern alkotmány-fejlődés teszi kívánatossá, hogy a politikai tudománynak azt a részét, amelyet alkotmánytan néven ismerünk, tantervünkben nagyobb szerephez juttassuk. Mikor tehát a tanterv-módosítás meghagyja ezt a kollegi-

umot a negyedik évfolyamban az eddigi 2 órás előadások helyébe 4-4 órás előadást iktat. A politikai jellegű tudománykörök jelentőségét az új tanterv azzal is aláhuzza, hogy a negyedik évfolyam első félévébe új kollegiunként iktatja be heti 2 órában a várospolitikát.

Több ízben történt említés arról, hogy a tanterv átdolgozásának egyik célja a kötelező tárgyak számának lehető csökkentése. Ez a nyitja annak, hogy bár a községi háztartás problémájának egyetemi kifejtése továbbra is felette kívánatos, a negyedik évfolyam első félévében e tárgykörnek 2 órás kötelező előadása elmaradhat. A községi háztartás rövid vázlatát a községi jognak emagy is magában kell foglalnia; beható feldolgozására speciálkollegium ezután is módot fog nyújtani, a szükséges gyakorlatok megszerzésére pedig azok a praktikumok, amelyek továbbra is tanulmányi rendünk eddig legfontosabb előnyének és jellegzetes sajátosságának tartunk.

E praktikumok közül sorrendben első továbbra is a harmadik évfolyam első félévében a községi közigazgatás vitelőbe fogja bevezetni a hallgatóságot. Ehhez kapcsolódik a harmadik évfolyam második félévében a vármegyei közigazgatás praktikuma. A városi és a városi üzemi közigazgatási praktikum a negyedik tanév első félévébe kerül át, míg a praktikumok záró része: az állami közigazgatási praktikum megmarad a negyedik évfolyam második félévében. Mint eddig is, ezekben a praktikumok között s az otthonos mozgásnak azt a biztonságát, melynek birtokában a közigazgatás életműködésébe bekapcsolódva már eleve olyan bolyogva vehetne részt a számára kijelölt munkaterületen. A közalapvető jelentőségű csoportja a közgazdasági tudományok. Ezek sorába tartoznak: a magyar gazdaságtörténet, a statisztika, a közgazdaságtan, a pénzügytan, a pénzügyi politika, továbbá a közgazdasági politika fontos részterületeinek előadása s végül a közgazdaságtan története című, a közgazdasági osztály tanulmányi rendjében is szereplő, mintegy az összes közgazdasági tudományok betetőzését jelentő kollegium. De legcélszerűbb itt említést tenni a szociológiáról is, mely először az osztály tantervében jut

mint kötelező tárgy a magyarországi egyetemen tanulmányi rendjében szóhoz.

A magyar gazdaságtörténet előadási óraszámát a leszűrt tapasztalatok alapján az első tanév mindkét félévében heti 2 órától heti 3 órára kellett felemelni. Az osztály tanulmányi rendjéből tudvalevőleg hiányzik a jogtörténet. Csupán a közjog előadásában nyílik mód az alkotmányfejlődés tényezőinek kifejtésére. A közigazgatási osztály tantervére ebből hátrány nem származhat. Viszont azonban kétségtelen az, hogy a történeti studiumok jelentősége az osztályban folyó tanítás céljai szempontjából is változatlanul nagy. A magyar gazdaságtörténet előadására már előbb is ezért kellett nagy súlyt vetnünk. Ezt a súlyt még növeli az új tanterv s a cél az, hogy előbb a magyar gazdaságtörténet kérdései nagyjából a kapitalizmus korai kifejlődéséig tárgyalassanak, a második félévben pedig a kapitalizmus kora óta kibontakozott - tehát a legmodernebb fejlődés adassék elő. Ennek folytán lehetővé válik az, hogy a legközelebbi idők Magyarországról is olyan képet kaphasson a hallgatóság, amelynek hiányát lépten-nyomon érzi az, aki mélységesen sajnálja a közigazgatás területére kívánczó ifjúságnak történeti Magyarországnak viszonyai tekintetében kiütköző nagy gazdasági tájékozatlanságát.

A statisztika óraszámát az első félévben a tanterv 4 órára emelte fel. A statisztika az osztályon folytatott tanulmányok szempontjából is olyan tudomány, mely a közgazdaságtan s másrészt a jogi és közigazgatási tudományoknak is bizonyos értelmében alapvető. A statisztikai előadások az elgondolás szerint arra nyújtanak lehetőséget, hogy komoly módszertani bevezetés után a társadalmi és gazdasági, valamint a morális élet problémáit is megismerhesse a hallgatóság a gondosan megrostált szám adatok alapján. Modern közigazgatás alapos statisztikai tájékozódás nélkül a munkáját nem tudja ellátni.

Nem kétséges, hogy a közigazgatási osztály tannetének is egyik legfontosabb pillére a közgazdaságtan hiszen a második tanév mindkét félévében szereplő heti 4-4 órás kollegium, amely, mint már fentebb említettük, a közgazdaságtan elméletét nyújtja a legmodernebb alapon és teljes egészében a hallgatóság számára. De bár a gazdaságpolitika problémáinak

jobb megértése érdekében a kollegium előadásában áttekintést kell adni általánosságban szintetikus módon a közgazdasági politikáról is, nyilvánvaló, hogy a súlypont az elméleti előadásokra esik.

Ennek következtében - a közigazgatás mai fejlődése folytán elengedhetetlenül szükséges az is, hogy a közgazdasági politika anyagát a közigazgatási osztály új tantervezete is erősen felkarolja.

Kétféle tantervi megoldás lehetősége kínálkozik. Az egyik az lett volna, hogy a gazdaságpolitika egyes részterületei mechanikus jelzéssel a közgazdaságpolitika I, II, stb. megnevezéssel vétessenek fel a tantervbe.

Azonban a közgazdasági politikának így is volnának olyan részei, amelyeket okvetlenül kívánatos lenne külön szerepeltetni. Mégis jobbnak látszott tehát, hogy a gazdaságpolitikának fontosabb részterületei egyenként felsoroltassanak. Legelőször a jobb elhelyezésükben a heti óraszámukban történt bizonyos változtatás.

Az új tanterv meghagyja a harmadik évfolyam első félévében heti 3 órában az agrárpolitikát, kivonja azonban ugyanonnan a heti 2 órás szövetkezeti politikát. Ennek a közgazdasági és kereskedelmi osztály szempontjából olyan nagy jelentőségű kollegiumnak kötelező hallgatása a közigazgatási osztály hallgatósága részére nem annyira fontos.

A harmadik évfolyam első félévi közgazdasági politikai előadásai között szerepel a kereskedelmi politika a vámüggyel. Kettő helyett heti 3 órával ez a kollegium a vámpolitika és vámügy helyébe lép szélesebb körű igényekkel.

A szociálpolitika előadása a második félév 3 órájára terjed ki. A közlekedési politika előadására ugyancsak ebben a félévben továbbra is 2 órát fordít a tanterv. A harmadik évfolyam második félévében új kollegium heti 3 órában a szociális agrárpolitika és a falupolitika. A kis földművelő embereknek a falunak annyira fontos és a nemzet feléledésének érdekében álló problémái kívánják meg azt, hogy ez a szinte szegényemünkön kialakuló gazdasági és szociálpolitikai problémakörünk láttára alaposan feldolgoztassák.

A közgazdasági politikai tárgyaknak a harmadik évfolyamban való nagy tömörítésének enyhítését s a tudományos

köröknek az egész tanmenet egészére való helyesebb elosztását célozza az a változtatás, hogy a valuta és hitelpolitika előadását a harmadik évfolyam második félévéről még pedig heti 2 óra helyett heti 3 órával, a negyedik évfolyam második felére toltuk át. Ugyanez történt az iparpolitikával, melynek előadása eddig is magában foglalta a magyar gazdasági élet szempontjából is egyre jelentősebb bányászati politikát, ez azonban a jövőben a kollegium megnevezésében is kifejezésre jut.

Ugyanezok a megfontolások, amelyekről a közgazdasági és kereskedelmi osztály tantervében bővebben volt szó, tették kívánatossá, hogy a közigazgatási osztály tantervébe is felvételűk a közgazdaságtan története című kollegium. A negyedik évfolyam mindkét féléve erre a kollegiumra 2-2 órát szán. A közgazdasági és kereskedelmi osztály tanmenete rendszerének indokolása már feltárta ennek a kollegiumnak a célját, mellyel méltán kerendztatnak meg azok a tanulmányok, amelyeket a közigazgatási hallgatók a közgazdaságtan terén végeznek.

A közgazdasági előadásoknak köre valóban teljessé azz 1 válik, hogy a második évfolyam második félévében, a közgazdaságtan elnéleti kérdéseinek tisztázása után, a pénzügytan előadására is 4 órát irányoz elő a tanterv. Ezek szerint a tantervben nincs változás. Viszont azonban új előadásképen került a tantervbe és pedig a harmadik tanév első félévében heti 2 órában a pénzügyi politika. Amint szükség van a gazdaságpolitikára a gazdaságtan elnéleti rendszere mellett, ép ugy szükségessé válik a közületi pénzügyek mind hatályosabb kibontakozása folytán a pénzügyi politikának külön tárgyalása.

A közgazdaságtan társadalmi vonatkozásai folytán itt teszünk újból említést arról, hogy az új tanterv a második évfolyam első félévi anyagába a szociológiát is felveszi heti 2 órában. Ennek a legújabb félszázadban olyan hatalmas előrehaladást tett tudományoknak fontosságát az egyetemi oktatásban különösen az a nagy forrongás hozza előtérbe, amely a társadalom-alkító tényezők fellépése és azok értékelése tekintetében mutatkozik. A szociológiának, különösen a nyugati nagy államok, valamint az Északamerikai Egyesült Államok egyetemének tanulmányi rendjében az előkelő hely jutott, s ha valahol, nálunk szükség van

- véleményünk szerint - ennek az esznek tisztázását célzó és tény-
leg elősegítő tudomány -szaknak beható művelésére, úgy a közigaz-
gatási osztály az. Reméljük, hogy az osztályon folyó egyetemi ok-
tatásnak hamarosan egyik rendkívül megbecsült ága lesz az, amely a
szociológiát komoly helyhez juttatja, s ezt azzal is kifejezésre
juttatja, hogy a szociológia anyagát a szigorlaton is számon kori.

Logikusan ebben a részben kell megemlíkez-
ni a közigazgatási osztály tantervének arról a sajátosságáról is,
amely a gazdasági földrajz és politikai földrajz előadásában je-
lentkezik. Eddigelé a gazdasági földrajz az első évfolyan második
félévében szerepel heti 2 órában, a politikai földrajz pedig a
második tanév első és második felében heti 2-2 órában. A világ-
események újabb minden évről jobban igazolják annak az elgondo-
lásnak a helyességét, hogy a közigazgatási pályákra készülő fiatal-
ságnak is tisztában kell lennie a gazdasági földrajz alapvető kér-
déscível és még inkább a földrajznak a politikai élet fejlődésére,
alakulására gyakorolt döntő hatásával. E két tudományszak előadásai
a tanterv a jövőben is fenntartja csak azon változtat, hogy a gaz-
dasági földrajzot a második évfolyan második felévébe helyezi át,
/: amíg a hallgatóság már a statisztikát és a közgazdaságtant
hallgatta:/, a politikai földrajzot pedig a negyedik évfolyan ma-
sodik felévébe teszi, hangsúlyozva ezáltal ennek a fontos tuda-
mányszaknak záró jelentőségét.

Ma is áll az, ami az 1934. évben keresztü-
vitt reform idején helyes gondolat volt, hogy t.i. a modern köz-
igazgatás munkája, a közigazgatásban mind nagyobb szerepet játszó
üzemi gazdálkodás gondos üzletvitel érdekében a közigazgatási
pályára készülő fiatalembereknek nemcsak a közigazgatási
szerét kell elsajátítaniuk, hanem egyúttal kötelezően, s nem kizáró-
ról a jószántukból kell tájékozottságot szerezni a magángazdaság-
tan elméleti és gyakorlati kérdéseiben, illetőleg azok gyakorlati
ban is. A tanterv továbbra is változatlanul meghagyja az első év-
folyan második felévében a számvitel 5 órást, továbbá a második
évfolyan második felévében a mérlegtan 2 órást előadást. Nem le-
het számítani arra, hogy ilyen módon a hallgatóság magán-és üzemi
gazdasági kiképzése tökéletes és kimerítő lesz. De kétségtelen,
hogy az óraszám jó kihasználásával és az anyag legjobb interpretá-
lásával el lehet érni azt, hogy a hallgatóság a számvitel alap-

vetését, továbbá a mérlegtan tönör, a legfontosabb kérdéseket fel-
ölelő anyagát, amelyre gyakran a közigazgatási intézkedések ér-
dekében szüksége van, el tudja sajátítani.

Aki a közigazgatási osztály hallgatói
közül magán-és üzengazdasági ismereteit a kötelezően előírt mér-
téken túl kívánja mélyíteni, módot talál erre a testvér közgaz-
dasági és kereskedelemtudományi osztály hatalmas előadási anya-
gában. Avégből, hogy a számviteli és mérlegtani előadásokat az
osztály hallgatósága biztosabban tudja megérteni, a tanterv sze-
rint az első évfolyan első félévében továbbra is szerepel heti
2 órában a bevezetés a kereskedelmi tudományokba című kollegium.

Azok az indokok, amelyeket a közgazdasági
és kereskedelemtudományi osztály tantervének kifejtésénél elő-
adtunk, érvényesek a közigazgatási osztályra a filizófiai elő-
adások tekintetében is. A rendeltetésre álló tanulmányi idő leg-
alaposabb kihasználása érdekében ennek az első évfolyan első
felében szereplő kollegiumnak előadási anyagát heti 4 órától 3
órára kellett csökkenteni.

Változatlan marad viszont a tantervben
a legújabb kor története című kollegiumnak az első tanév mind a
két félévében heti 3-3 órás kötelező hallgatása. Ebben a kolle-
giumban a világtörténetnek azt a korszakát ismeri meg a hallgató-
ság, amely a francia forradalom kitörése óta napjainkig telt el.
A fejlődés vonalainak tisztázása s a fiatalság gondolkodásának
helyes irányba való terelése annál inkább fontos, mert a modern
társadalmak és államok jövőndő fejlődését is azok történeti esemé-
nyek döntik el, amelyekből a legutóbbi 150 év története tevődik
össze.

A közigazgatási osztálynak továbbra is
törekvése lesz a hallgatóság számára azokat a természettudományi
ismereteket is közvetíteni, amelyekből bizonyos összefoglaló tudás
megszerzésére a modern közigazgatás szakembereinek akkor is szük-
sége van, ha nem speciális szakirányban fejtik ki munkásságukat,
pld. nem a mezőgazdasági, vagy a műszaki közigazgatás körében.

Ezeknek a természettudományi ismereteknek
az anyagához tartozik a technológia 4 órás előadása a második év-
folyan első félévében. Az 1954. évi tanterv mecha-
nikai technológia előadására az első tanév első félévében 3,

a második félévben 2 órás előadást tartott fenn a kémiai technológia előadására pedig a második tanévben heti 3-3 órás óraszám. A tapasztalat szerint azonban, bár a technológiai ismeretek közlése nagyon fontos a közigazgatási osztály hallgatói számára is, a redukált óraszámban is össze lehet foglalni azt az anyagot, mely nélkül a közigazgatás vitele sok esetben akadályba ütközhetik, mert a tisztviselők nem tudnak szakemberek tanogatása híján egyóbként könnyen eldönthető kérdésekben sem határozni. Vigyázni kell azonban másrészt arra, hogy a sajátos közigazgatási képzés ne terheltesse túl természettudományi jellegű kollegiumokkal. Ezért a vízellátástani enciklopédia 2 órás előadása a második évfolyam első félévében, az energiatermelés és elosztás 3 órás előadása pedig a negyedik évfolyam második félévében töröltetett.

A mezőgazdasági ismeretek közvetítése érdekében a korábbi tanterv az állattenyésztéstan és növénytermesztéstan előadására az első évfolyamban 2-2 órát szánt, s azonkívül a mezőgazdasági üzantantra az első évfolyam második félévében 2 órát. Ugy látszik, helyesebb megoldás az, ha az összes most említett ismeretkörök közös kollegiumban sűrítettnék össze és mezőgazdasági ismeretek címén az első évfolyam első félévében 4 órában adatnak elő.

A természettudományi előadások körében szerepelt azelőtt az első évfolyam második félévében heti 2 órában a bányagazdaságtan és hidrológia. E kollegium megnevezése és ennek folytán tárgyköre is némileg megváltozik s helyette az új tantervben a gazdasági geológia szerepel, ugyancsak az első évfolyam második félévében heti 3 órában. Véleményünk szerint a kollegium célja ezen az osztályon elsősorban azoknak a fontos nyersanyagproblémáknak tudományos összefoglalása, amelyet a modern közgazdaság életében még a közigazgatási vonatkozásokban, sőt a nemzetközi életben is annyira vezetőszerepet játszanak.

A közigazgatási osztály új tantervében az első évfolyam második félévében szerepel a matematika 2 órával. A matematikának a modern közgazdaságtudományokban játszott nagy szerepe teszi szükségessé, hogy a közigazgatási pályára készülő hallgatóság, elnöklendő munkásságának lehetővé tétele érdekében szerezzon meg a szükséges matematikai alapokat.

A közigazgatási osztály tanulmányi rendjének továbbra is fontos része az első három tanév folyamán heti 3 órában kötelező nyelvórák. Elsősorban a nemzetiségi nyelvekről van itt szó, helyettük azonban a második évfolyantól kezdve nyugati nyelveket is tanulhatnak a hallgatók. A régebbi tanterv a kötelező nyelvórákat a negyedik évfolyamra is kiterjesztette. Hat félév előírása azonban elegendő, később is megmaradvány a lehetőség arra, hogy a hallgatóság nyelvtudását fejlessze.

A második évfolyantól kezdve minden félévben a hallgatóknak bizonyos szemináriumban is részt kell venniük heti 2 órában és mindenkor dolgozattal is szánat kell adniuk munkásságuk eredményéről. Szemináriumot minden rendes tanár hirdethet, sőt köteles is hirdetni, s bár abban a hallgatóság tetszés szerint vehet részt, a Kar irányítása minden biztonnyal megtalálja azt az egészséges elosztást, amely a szemináriumi munka intenzívebbé tételében érdekében kívánatos. A végrehajtás teendője az is, hogy a szemináriumi munkában kidomborítsassák az a szükségszerűség, hogy az osztály hallgatóságának elsősorban közgazdasági és közigazgatási tudománysszakokkal kell foglalkozni.

A közigazgatási osztály harmadik és negyedik évfolyamának mind a két félévben a kötelező tannemet sorában szerepel 2-2 óra az u.n. ajánlott tárgyak hallgatására. Ez a két óra a Kar által összeválogatott kollegiumok közül szemelhető ki. Ezeknek a kollegiumoknak a tantervben való felsorolása ezidő szerint nem szükséges - annál is inkább nem, mert az ajánlott tárgyaknak mindenkor a modern élet szükségleteihez való összeállítással tud az osztály leginkább a korral haladni.

A közigazgatási osztály tanulmányi rendjéhez kapcsolódó vizsgarend a múltban a kötelező kollokviumok, az előszigorlat, a 3 közigazgatási szigorlat, valamint a közgazdaságtudományi doktori szigorlat rendszerén épült fel. A kötelező kollokviumokon kívül összesen 5 szigorlatot kellett tehát tennie a jelöltnek, hogy kvalifikációs erővel bíró oklevélhez jusson.

A kötelező kollokviumok nagy tömege azonban, amely bizonyos esetekben olyan tárgyakra is kiterjedt, amelyekből előszigorlat, vagy szigorlat tétetett, a hallgatóságra olyan nagy terhet rótt, melynek elviselése a fiatalság szempontjából nem egyszer súlyos megpróbáltatást jelentett. Ezen ezért

a hallgatóság tanulmányi megterhelésében bizonyos könnyítés okvetlenül szükségessé vált. Másrészt pedig jónak látszott a szigorlati rend felépítésében még erősebben kihangsúlyozni a közigazgatási osztályban folyó oktatás különleges jellegét.

A kötelező kollokviumok száma erősen megkurtult az új tantervben. Az első évfolyam első félévének végén a filozófiából, a mezőgazdasági ismeretekből, nyelvből; a második félév végén a legújabb kor történetéből, a gazdasági geológiából és a számvitelből; a második tanév első félévének végén technológiából és nyelvből kell kötelező kollokviumot tenni. A második tanév második félévében a szemináriumi működést kell igazolni. A harmadik évfolyam első félévében a vallás-és közoktatásügyi igazgatásból és politikából, valamint a nyelvből kell kollokválni s emellett a praktikumban való részvétel igazolandó. A harmadik évfolyam második felében nincs kötelező kollokvium. A negyedik évfolyam első felében a választott idegen nyelvből a záró kollokviumot és emellett a praktikumban való részvételt kell igazolni. A negyedik évfolyam második félévében sincs kötelező kollokvium. Ekkor is a szemináriumi működés és a praktikumban való részvételt kell igazolni.

Elmarad tehát a kötelező kollokviumok közül az első tanév első félévében a bevezetés a kereskedelmi tanulmányokba című tárgyból való kollokválás, mert e kollegium anyagának ismerete nélkül a hallgató amúgy sem tudna sikerrel vizsgázni a tanév második felében a számvitelből. Feleslegessé vált a magyar gazdaságtörténeti kollokvium; ez a tárgy az előszigorlat tárgya lett. Nincs szükség a közjogi kollokviumra e tárgy szigorlati beosztásának előrehozatala miatt. Elmarad az állanszámvitelteni kollokvium; az új terv szerint a pénzügyi jog szigorlati kérdésénél erre a tárgyra is ki kell terjeszkedni. Megszűnik a kollokvium az állattenyésztésből, a növénytermesztésből és a mezőgazdasági üzentanból. Helyükbe csak egy kollokvium lép, amely a mezőgazdasági ismereteket foglalja magában. A technológia egységes előadása mellett feleslegessé vált a különmechanikai - és kémiái technológiai kollokvium. A vízépítési encyklopédiai kollokvium a tárgy elejtése következtében vált feleslegessé. A vallás-és közoktatásügyi igazgatás és politikából a harmadik évfolyam első felében teendő kollokvium a negyedik év-

folyam második felől rúkkol előre. E tanév második félévében kötelező kollokvium egyáltalában nem lesz; az ajánlott tárgyakból kötelező kollokviumok megtartása nem feltétlenül szükséges.

A negyedik évfolyam első félévében a közigazgatási osztály hallgatóságát sereg kollokvium terhelte. A jövőben kiesik a polgári peres és perenkívüli eljárás kollokviuma, amely a második előszigorlatban a magánjog melléktárgyává lépett elő. A népjóléti s közegészségügyi közigazgatási jog a doktori szigorlatok tárgya lett. A közszolgálati jog és a községi háztartási kollegiumok a tantervből kikapcsolattak. A negyedik évfolyam második félévének kollokviumi anyaga az energia termelés és elosztás című kollegiumnak a tantervből való kinaradásával enyhül.

Amikor azonban ilyen formán a kötelező kollokviumok számának erős megkurtításával a hallgatóság vizsgaterhét az új tanterv csökkenté, másrészt a szigorlati vizsgarendet egészen másképen építi ki, minthsem ahogy jelenleg érvényes.

Az addigi rend szerint a negyedik félév végén leteendő előszigorlat után, melynek tárgyai voltak: a közgazdaságtan, a közigazgatási jog szervezeti része, a statisztika, valamint a gazdasági és politikai földrajz, a hatodik félév végén került sor az első közigazgatási szigorlatra a következő tárgyakkal: az agrárpolitika /: a szövetkezeti politikával:/, a szociálpolitika, az ipari közigazgatási jog s a pénzügyi jog és pénzügytan. Az abszolutorium megszerzése után tehatték le az osztály hallgatói előbb a második közigazgatási szigorlatot /: közjog: ipar-, vám-, valuta- és hitelpolitika; mezőgazdasági közigazgatási jog; majd a harmadik, zárószigorlatot /: magánjog a kereskedelmi és váltójoggal; büntetőjog és eljárás a rendőri bíraskodással; alkotmánytan és közigazgatástan; nemzetközi jog:/. S amennyiben a hallgató a disszertáció elkészítése után egy főtárgyból és két melléktárgyból a doktori szigorlatot sikerrel kiállotta, közgazdaságtudományi doktori oklevelet nyert.

A fejlődés megmutatta, hogy a szigorlati rend bizonyos változtatásra szorul. Az új tervezet 3 u.n. előszigorlatot iktat be - és pedig a második, negyedik és hatodik félév végén a vizsgarendbe. A nyolcadik félév s az abszolutorium megszerzése után kerül sor a kötelező tárgycsoportosítással előirt

három szóbeli doktori szigorlatra, amelyek sikeres kiállása s az írásbeli doktori tanulmány elfogadása után avattatik a hallgató közgazdaság -tudományi doktorra.

A tervezett változtatások leglényegesebbike az, hogy a doktori szigorlatok felépítése a jövőben még tipikusabban tartja a közigazgatás érdekeit szemelőtt. Abban, az osztályon szereplő kollegiunok közül azok a tárgyak szerepelnek, melyek a közigazgatás helyesebb gyakorlása érdekében valóban a tanulmányi idő végén helyezendők el.

Az osztályon folyó tanítás sajátlagos jellege fejeződik ki abban is, hogy a doktori szigorlatoknak két olyan tárgya is lesz, melyek az előszigorlatokon is szerepelnek, t. i. a közgazdaságtan és a közigazgatási jog. Ezeknek a tudomány-
szakoknak az osztályon folyó oktatás szempontjából való nagy jelentősége indokolja még a kettős kérdésés tervét. Sőt az új rendre azért is szükség van, mert a közgazdaságtan doktori szigorlatába az az anyag is bennfoglaltatik, amely a közgazdaságtan története címen adatik elő. A közigazgatási jognak a doktori szigorlatok során még egyszeri számonkérése logikus következménye az osztály tanulmányi rendjében kifejezésre jutó erős szakigazgatási irányynak.

Az új előszigorlati rendszer tárgyai úgy válogattattak össze, hogy minden egyes tanév végén azok a tárgyak lettek előszigorlati tárgyak, amelyek az illető tanév előadási anyagában szerepelnek. Így az első előszigorlatban a magyar gazdaságtörténet, a statisztika és a közjog;

a második előszigorlatban a közgazdaságtan, közigazgatási jog s a magánjog/: a polgári peres és perenkívüli eljárással:/;

a harmadik előszigorlatban pedig a kereskedelmi és váltójog, a büntetőjog és eljárás a rendőri büntetőjoggal és eljárással, valamint a nemzetközi jog a nemzetközi magánjog és büntetőjoggal. A hallgatóságnak a szigorlatokra való elkészülése is könnyebbé válik, mert a tanulmány és vizsgarend így egymással szoros összeköttetésbe kerül.

Aligha kell rámutatni arra, hogy az előszigorlatok felépítésének alapgondolata mégis az, hogy egyfelől a közgazdasági és közigazgatási jogi tudományok legalapvetőbb

szakaiból tétessék szigorlat, másrészt pedig a szorosabban vett jogtudományok /: nemcsak közigazgatási jogtudományoknak:/ mind-egyike szigorlati tárgy legyen. Bizonyos az, hogy a második és harmadik előszigorlat magánjogi, kereskedelmi jogi, büntetőjogi, nemzetközi jogi anyagának keretében biztosítani lehet a hallgatók számára azt a jogi szakképzettséget, amelyre a közigazgatás jogászai megalapozásának érdekében valóban szükség van.

A doktori szigorlatok száma a tervezet szerint három. Közülök az első célszerűen gazdasági szigorlatnak lehet nevezni. Tárgyai: a közgazdaságtan, a pénzügytan és pénzügyi politika, a közgazdasági politika /: ipari, kereskedelmi, valuta- és hitel-, s közlekedési politika:/ s végül agrárpolitika /: a falupolitikával:/. A közgazdaságtan mellett tehát a pénzügytan és a pénzügyi politika is korunknak e nevezetes tudományszakai is, önálló szigorlati szerephez jutnak ezen a doktori szigorlaton, más oldalról pedig a közgazdasági politika fontos részterületei önállóan kérdeztetnek ép úgy, mint az agrárpolitika.

A tágabb értelemben vett közgazdasági politika ágazatai közé tartoznék a szociálpolitika. Ezt azonban célszerűbbnek látszott az u.n. szakigazgatási szigorlat tárgyai közé sorolni. E szigorlaton a népjóléti igazgatás tárgyköre valóban úgy a szociálpolitikát, mint az osztályon egyedül előadott szociológiát magában foglalná.

A második közigazgatási doktori szigorlat további tárgyai a mezőgazdasági közigazgatási jog, az ipari és közlekedési jog és végül a pénzügyi jog /: az állanszánvitellel:/. Ez a szigorlati csoportosítás jellegzetesen mutatja az osztályon eddig is folyó és ezután még inkább kidonborítani szándékolt oktatás jellegét. Nemcsak a pénzügyi jog szabadítottatik fel másodrangú szerepéből, minthogy ez a tárgy osztályunk korábbi szigorlati rendje szerint is más tárggyal, a pénzügytannal együtt kérdeztetett, hanem fontosságukhoz képest a többi szakigazgatási ágak egész anyaga is doktori szigorlati tárgykörre válik.

A harmadik doktori szigorlat a politikai szigorlat nevét viselhetné. Tárgyai az alkotmánytan, a közigazgatástan, a közigazgatási jog /: annak összefoglaló rendszere:/ valamint a gazdasági és politikai földrajz lennének. Ez a csoport-

tosítás is félreismerhetetlenül mutatja azt a programot, melyet az új szigorlati rend maga elé tűzött.

A közigazgatási osztály tan- és vizsgálati rendjének felépítésétől s annak hatályos keresztülvitelétől joggal lehet várni, hogy az osztály a közigazgatás számára fokozott mértékben tud olyan szakembereket képezni, akik abban a csodálatosan bonyolult szerkezetben, amelyet a modern közigazgatás jelent, biztosan tudnak haladni s ezen át a közigazgatás magasabb ideáljait szolgálni tudják.

Budapest, 1940. április hó 19.

Dr. Laky Dezső s.k.
megyei ny.r.tanár.